

פתרון הבחינה

תנ"ך

חורף תשע"ט, 2019, שאלון: 1282

מוגש ע"י צוות המורים של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – בראשית (80 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתי השאלות 1-2 (לכל שאלה - 40 נקודות): בכל אחת מהשאלות שנבחרו סעיף א' (חובה) (25 נקודות), ויש לבחור אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף - 15 נקודות).

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

- (1) האדם הוא שיא הבריאה (על התלמיד לבסס על שתי ראיות ולהסבירן):
- האדם נברא בצלם ה', עם קרבה ודמיון לאל: "ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו".
 - האדם נברא ביום השישי, היום האחרון לבריאה, לאחר שהכל נברא למענו: "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי".
 - האדם מקבל את השלטון על בעלי החיים, על יתר הברואים: "...ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ...." אַן: "וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה.."
 - האדם הוא הנברא היחיד שמצוין אודותיו תכנון מוקדם לבריאתו: "ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו...".
 - האדם הוא הנברא היחיד שבבריאתו צוין שהאל יצר זכר ונקבה: "...זכר ונקבה ברא אתם".

(2) אף שהאדם הוא שיא הבריאה לא נאמר בסיום בריאתו המשפט החוזר "וירא אלהים כי טוב".

פירושים המיישבים קושי זה (על התלמיד להביא שניים):

- בסיום הבריאה כולה, אומר ה': "והנה טוב מאד". אמירה זו כוללת בתוכה את בריאת האדם. לכן, לא היה טעם להגיד על האדם לבדו "כי טוב" בנפרד.

- אמירת "כי טוב" על בריאת האדם, סותרת את אשר ייאמר עליו בהמשך ספר בראשית, כי כל יצר מחשבות האדם רק רע – במילים אחרות: האדם עתיד לחטוא, ה' יודע זאת, ולכן לא אומר עליו "כי טוב".

- האדם קיבל מן האל את חופש הבחירה (כי ברא אותו בצלמו שלו). לאור זאת, לא ניתן לומר עליו "כי טוב" באופן אוטומטי.

סעיף ב'

(1) הקושי התאולוגי (אמוני) העולה מן השימוש "בצלמו" הוא: כיצד ייתכן שהאדם נברא בצלם, בדמות ה', והרי ה' מופשט, חסר צורה?

(2) על פי פירושו של רבי יוסף בכור: בצלמו, משמע בדמותו של אדם (ולא בדמותו של האלוהים). על פי פירושו של הרב קוק: בצלמו, הכוונה היא לחופש הבחירה שנתן האלוהים לאדם.

סעיף ג'

(1) דמיון בין תיאור בריאת האדם בבראשית א' לבין תיאור בריאת האדם בשיר (על התלמיד לציין נקודת דמיון אחת ולבסס אותה על שני הקטעים):

- בשני הקטעים האדם נברא ביום השישי: בבראשית: "ויהי ערב ויהי בקר יום השישי". בשיר: "ובאותו היום ממש... הוא ברא אדם... – יום שישי".

- בשני הקטעים האדם נברא בצלם אלוהים: בבראשית: "ויברא אלוהים את האדם בצלמו" אָן: "בצלם אלהים ברא אתו". בשיר: "והוא ברא אדם בצלם אלוהים".

- בשני הקטעים האדם שולט על בעלי החיים: בבראשית: "ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ" אָן: "ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובהמה..." בשיר: "והאדם אילף כל בהמה".

- בשני הקטעים האדם שולט באדמה ומנצל אותה לתועלתו: בבראשית: "...ומלאו את הארץ וכבשה..." בשיר: "והאדם חרש באדמה" אָן: "והאדם השיט ספינות על הגל" אָן: "והאדם כבש כוכבי מרום".

וכן תתקבלנה דוגמאות נוספות.

(2) הביקורת של חפר על מעשי האדם: האדם, בהשתלטותו על העולם, ניצל את משאבי העולם והרס אותו באמצעות המצאותיו. הדבר גרם לה' להתחרט על בריאת האדם.

תתקבלנה תשובות שונות ומנוגדות, לדוגמה: הביקורת בשיר מוצדקת: הביקורת בשיר מוצדקת – כי האנושות אכן הורסת את העולם, תוך ניצול משאביו הקיימים (פצצות אטום, פגיעה באוזון...).

שאלה 2

סעיף א' (חובה)

- (1) מדרש השם של ישראל על פי פסוק 28 הוא: 'ישראל' מלשון 'שרית' – לשון שררה-שליטה. יעקב נאבק עם בני האדם ועם מלאך ה' והצליח לגבור עליהם.
- (2) משמעות השם החדש שניתן ליעקב, על פי פירוש זקוביץ היא: ישראל מלשון 'ישר' או 'ישר'. השם החדש עשוי ללמד על השינוי שחל ביעקב מכאן ואילך – מאדם רמאי (יעקב-לשון מרמה), לאדם ישר. על פי הכתוב בבראשית כ"ז, 36, יעקב מאופיין כרמאי. עשוי דורש את שמו של יעקב: "הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים".

סעיף ב'

הרמזים המעידים על כך שיעקב נאבק במלאך ה' (על התלמיד להביא שלושה ביסוסים ולהסבירם):

- "ויואמר שלחני כי עלה השחר" – האיש בו נאבק יעקב מבקש להפסיק את העימות, מכיוון שעלה הבוקר. הדבר מרמז על כך שמדובר במלאך ה', יצור על טבעי, היכול לתפקד רק בחשכה.
- "... לא אשלחך כי אם ברכתני" – הצורך לקבל ברכה יכולה להעיד על כך שהמברך הוא יצור על טבעי, מלאך ה'.
- "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל" – האיש המברך את יעקב מודה שיעקב נלחם באלוהים ובאנשים וגבר עליהם. עובדה זו יכולה לרמז על כך שיעקב נאבק במלאך ה'.
- "... הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי...". – העובדה שהאיש אינו מוכן לחשוף את שמו, יכולה לבסס את הטענה שיעקב נאבק במלאך ה'.
- "... כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי" – יעקב מכנה את המקום בו נאבק עם האיש פנואל, וקובע את מדרש השם למקום, המעיד על כך שהאיש שנאבק בו הוא שליח ה'.

סעיף ג'

לדעת חז"ל, המאבק בין יעקב ובין מלאך ה' לא הוכרע- לא ניתן לדעת מי מהם ניצח: יעקב או המלאך.

ראיות לכך שיעקב ניצח את מלאך ה' (על התלמיד להביא אחת ולהסבירה):

- "וירא כי לא יכל לוי" – הסופר מדגיש כי מלאך ה' לא הצליח לגבור על יעקב.
- "ויואמר שלחני כי עלה השחר" – מלאך ה' מתחנן בפני יעקב שישחרר אותו, ומכאן שיעקב גבר על המלאך.
- "... לא אשלחך כי אם ברכתני" – יעקב מתנה את שחרורו של המלאך בכך שהמלאך יברכו, ומכאן שיעקב הוא החזק מבין השניים.

- "... כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל" – בברכת המלאך ליעקב יש הודאה בכך שיעקב גבר על "אלוהים", כלומר על מלאך ה'.
- וכן תתקבלנה תשובות נוספות מבוססות ומנומקות.
- ראיות לכך שמלאך ה' ניצח את יעקב (על התלמיד להביא אחת ולהסבירה):
- "... ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב" – מלאך ה' רק נוגע בירכו של יעקב ומביא לכך שיצלע – מכאן ניתן להסיק שמלאך ה' גבר על יעקב.
- "... והוא צלע על ירכו..." – מלאך ה' גרם ליעקב לצלוע, ומכאן שמלאך ה' גבר על יעקב.

פרק שני – נושאי ההרחבה (20 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 3-4 (לכל שאלה – 20 נקודות)

חוק

שאלה 3

סעיף א'

על פי הנאמר בפסוק 8, מי שצריך לפנות לבית המשפט העליון הוא: השופט המקומי. הסיבה לפנייה היא: כאשר השופט המקומי אינו מצליח להכריע באחד מהמקרים המשפטיים הבאים שהובאו בפניו (על התלמיד להביא דוגמה אחת ולהסבירה):

- "בין דם לדם" – השופט המקומי לא הצליח להכריע במקרה משפטי הנוגע לדיני נפשות.
- "בין דין לדין" – השופט המקומי לא הצליח להכריע במקרה משפטי הנוגע לדיני נזיקין.
- "בין נגע לנגע" – השופט המקומי לא הצליח להכריע במקרה משפטי הנוגע לטומאה וטהרה.

סעיף ב'

- (1) דוגמאות לכך שחובה לציית לפסיקה של בית הדין העליון (על התלמיד להביא שתיים ולהסבירן):
 - "... לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" – על השופט המקומי חלה חובה לפעול על פי פסיקת בית המשפט העליון, ואסור לו לסטות מפסיקה זו.
 - "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך..." – על השופט המקומי חובה לפעול על פי פסיקת בית המשפט העליון.
 - "... "ושמרת לעשות ככל אשר יורוך" – על השופט המקומי להקפיד לפעול על פי פסיקת בית המשפט העליון.
- (2) העונש של מי שאינו מציית לפסיקת בית הדין העליון הוא: עונש מוות. לדעתי, עונש זה אינו מוצדק. עונש מוות להפרת פסיקת בית משפט הוא עונש חמור מדי, שאינו עולה בקנה אחד עם העבירה שהתבצעה. אמנם קיים צורך להעניש את השופט

המקומי, אך יש לבחור בעונש אחר, התואם את העבירה, לדוגמה השעיה או פיטורים מהתפקיד.

אן: לדעתי, עונש זה מוצדק. החוק עומד מעל הכל וכולם, כולל מעל השופט המקומי. השופט מהווה דוגמה לעם, ואם הוא לא יקבל על עצמו את מרותה של סמכות גבוהה ממנו, גם העם לא יקבל את פסיקת בתי המשפט, ותיווצר אנרכיה בקרב העם. וכן תתקבלנה תשובות נוספות מנומקות.

חכמה

שאלה 4

סעיף א'

- (1) דוגמאות לשאלות הרטוריות ששואל אלוהים את איוב (על התלמיד להביא שתיים ולהסבירן):
- "איפה היית ביסדי ארץ" – 'היכן איוב היה שאלוהים ברא את העולם?' כלומר, איוב לא נכח כאשר אלוהים ברא את העולם.
 - "מי שם ממדיה כי תדע" – האם איוב יודע מי מדד את הארץ?
 - "מי נטה עליה קו" – האם איוב יודע מי הקפיד על כך שקירות הארץ יהיו ישרים?
 - "על מה אדניה הטבעו" – האם איוב יודע כיצד הוצבו יסודות הארץ?
- וכן תתקבלנה תשובות נוספות.
- (2) מטרת השימוש בשאלות הרטוריות היא להעביר לאיוב את המסר הבא: אלוהים הוא זה שברא את העולם, בריאה שאיוב לא נכח בה. מכאן, שאיוב הוא אפסי לעומת האל הכל יכול. לאור זאת, איוב אינו יכול לבוא בטענות כלפי ה', ולבקש ממנו הסברים למעשיו.

סעיף ב'

על פי דברי איוב בפסוקים אלה, ניתן לומר שאיוב קיבל מענה מספק מאלוהים. איוב אומר לה' שהוא אפסי לעומת האל, הוא הבין את מקומו בעולם, ולכן ינצור את לשונו: "הן קלתי מה אשיבך ידי שמתני למו פיי". **אן**: על פי דברי איוב בפסוקים אלה, ניתן לומר שאיוב לא קיבל מענה מספק מאלוהים. איוב טוען שה' ביזה אותו בתשובותיו, ולכן אין לו מה לומר עוד: "הן קלתי מה אשיבך ידי שמתני למו פיי". כמו כן, איוב טוען שהוא אמר את דבריו, ואמנם הוא לא יחזור עליהם שוב, אך אין הוא חוזר בו מטענותיו: "אחת דברתי ולא אענה ושתים ולא אוסיף".